

Eituse väljendamine seto keeles – millest sõltub eitussõna asukoht?

Seto keeles võib eitussõna esineda verbi ees (1), verbi järel (2), aga ka nii ees kui järel (3). Eitussõna paiknemise järgi verbi suhtes nimetatakse neid eituse tüüpe vastavalt ees-, taga- ja topeliteituseks. Kuigi tagaeitus ei ole tundmatu ka mõnes teises läänemeresoome keeles (nt esineb seda vähesel määral vepsa ja lüüdi keeles ning eesti keele saarte murdes), eristab seto keelt see, et tagaeitus on peamiseks eitusvahendiks. Ühtlasi muudab see joon seto keele tüpoloogiliselt haruldaseks, sest maailma keeltes on tagaeitus palju harvem kui eeseitus (st esineb tendents paigutada eitussõna verbi ette) (Dahl 2010: 23, Dryer 2013).

- (1) **ei** vōiq jättāq vällä
- (2) ku marju saa **as**, syss...
- (3) inne **ei** tulō vällä **eiq** ku keskpäivä

Ajalooliselt on kõikides Uurali keeltes olnud eitav abiverb, millel on olnud kõneviisi-, aja- ja isikuvormid (Janhunen 1982). Eesti keeles on kunagisel eitusverbil kadunud suurem osa verbitunnustest ning eitusverb on muutunud eituspartikliks. Seevastu seto keeles on sellel säilinud regulaarne ajaeristus: olevikus kasutatakse eitussõna *ei(q)* ja selle variante (nt *ōi(q)*, *ai(q)*, *-i*) ning minevikus eitussõna *es* ja selle variante (nt *ōs*, *as*, *-s*), vt näide (1) oleviku ja näide (2) mineviku kohta.

Ettekandes käsitleme eitusverbi asukoha varieerumist, keskendudes peamiselt ees- ja tagaeitusele ning peatudes vähem topeliteitusele, sest see on analüüsitavas keelematerjalis ees- ja tagaeitusega võrreldes marginaalne. Keelematerjal pärineb tänapäeval Vene Föderatsiooni alal kõneldavast idaseto keelevariandist. Materjali oleme kogunud 2010. ja 2011. aastal tehtud välitööde jooksul.

Et leida vastus küsimusele, millest sõltub eitussõna positsioon verbi suhtes, rakendame ainestikku analüüsides tänapäevaseid statistilisi meetodeid (regressioonanalüüs, klassifitseerimispuud ja juhumetsad). Esialgsed tulemused näitavad, et lingvistilised faktorid, nagu näiteks aeg ja kõneviis, ei mängi olulist rolli eitussõna positsiooni valikul. Olulisemaks osutuvad hoopis eelnev kontekst (esineb tendents paigutada eitussõna samale positsioonile, kui see esines eelmisel kasutuskorral) ja kõneleja (osa kõnelejaid eelistab kasutada kas ees- või tagaeitust).

Lisaks võrdleme oma tulemusi varasema uurimuse tulemustega (Klaus 2009), mis kajastab eitussõna positsiooni TÜ murdekorpuses esinevates seto tekstides (lindistatud 1960ndatel), et näha, kas eitussõna asukohas on toimunud muutusi. Selgub, et kuigi peamistes kontaktkeeltes eesti ja vene keeles kasutatakse eeseitust, on seto keeles selgelt ülekaalus oleva muustrina säilinud tagaeitus.

Kirjandus

- Dahl, Östen 2010. Typology of negation. – Laurence R. Horn (toim), *The Expression of negation*, 9–38. Berlin: De Gruyter Mouton.
- Dryer, Matthew 2013. Order of negative morpheme and verb. – Matthew Dryer & Martin Haspelmath (toim), *The World Atlas of Language Structures Online*. Available at <http://wals.info/chapter/143>.
- Janhunen, Juha 1982. On the structure of Proto-Uralic. – *Finnisch-ugrische Forschungen* 44, 23–42.
- Klaus, Anneliis 2009. Eitus eesti murretes. Magistritöö Tartu Ülikoolis.